

Ocak-Şubat-Mart 2026 | Dijital Dergi| orniskitap.com

ORNİS

BU SAYIDA

Gökçe Özder, Bülent Ünlü, Gamze Beşenk, Mehmet Beydemir, Efruze Esra Alptekin, Sevengül Sönmez, Doğukan İşler

GÖKÇE ÖZDER

Bazı çocuk kitaplarının kapağında, başlığın altında iki isim birden bulunur. Bunlardan hangisidir o eseri yaratan yani yazan? Peki bir eser yaratmak sadece olay akışını yazmaktan mı ibarettir yoksa pek çok etmenin birleşimi midir o eseri biricik kılan?

Hepimizin çocukluğunda bir şekilde ismini duyduğumuz, hâlen de çocukların ilkokul çağında büyük bir keyifle okudukları bir seri *Pıtırıcık*. Pazara, tatile, kampa, okula giden, satranç veya top oynayan, bisikletiyle, kırmızı balonuyla sokaklarda fink atan, büyüklerine göre çoğu zaman yaramaz ama arkadaşlarına kalırsa epey “esaslı” bir çocuk Pıtırıcık veya orijinal adıyla söylersek küçük Nicolas. Bilmem dikkat ettiniz mi, *Pıtırıcık* serisindeki kitapların kapağında da iki isim yan yana, herhangi bir hiyerarşi veya sıfat bulunmadan yer alır: Goscinny / Sempé. Peki ya kimdir bunlar?

Goscinny’den bahsetmek bir bakıma kolay. Çünkü biz pek farkında olmasak da çok iyi bildiğimiz biri o. Tıpkı *Pıtırıcık* serisi gibi *Asteriks* ve *Red Kit* hikâyelerinin yaratıcılarından. Yani evet, tüm bu kitapların yazarı. Jean-Jacques Sempé’ye gelecek olursak, kendisi 1932’de Bordeaux’da doğmuş, okul hayatında pek de tutunamamış, kariyerini gazetelerde kadrolu karikatürist olarak geçirecekken 1954’te Gos-

Kesikli Çizgilerdeki Kesintisiz Hikâyelerin Yaratıcısı: Sempé

cinny ile tanışarak bir bakıma hayatı değişmiş bir isim. İşte bu ikilinin muhteşem uyumundan doğmuş Nicolas yani Pıtırıcık’ın hikâyesi.

Günümüz normlarınca zaman zaman fazla yaramaz ve haylaz görülebilecek Pıtırıcık ve en az kendisi kadar nevi şahsına münhasır arkadaşlarının hikâyelerine bayılmayan pek kimse yoktur. Fakat Sempé’nin o nahif, kesikli, çoğunlukla sadece bir kara kalemmin beyaz kâğıtta bıraktığı leke etkisi bırakan, basit ama büyü-sü detaylarda saklı çizimlerinin kitabın etkileyiciliğini arttırmaya hiç mi katkısı yoktur? Belki de en doğrusu, dünya çapında kırka yakın dile çevrilen ve milyonlarca çocuğa kitap okumayı sevdiren bu tatlı serinin iki usta sanatçının kusursuz ahenginden doğduğunu söylemek.

Sempé’nin Türkçede *Pıtırıcık* serisi dışında müstakil olarak da hazırladığı pek çok kitabı mevcut. Karikatür albümleri çoğunlukla Desen Yayınlarınca basılıyor. *Terapi ve Diğer Şeyler*, *Âşıklar ve Diğer Şeyler*, *Şehir Yaşamı ve Diğer Şeyler* gibi başlıklara sa-

hip bu tematik kitaplarda Sempé çizgilerinin gücünü kullanarak konusuna uygun karikatürler yoluyla arşivlik, dönüp dönüp bakılacak eserler ortaya koyuyor. Dahası 2014 yılında Nobel Edebiyat Ödülü’nü almasından bu yana ülkemizde de tanınıp okunmaya başlanan Fransız yazar Patrick Modiano’nun Türkçedeki tek çocuk kitabı *Babam ve Ben*’in çizimleri de Sempé’ye ait.

Bu yazıyı yazdığım esnada Sempé halen yaşıyordu, yazdıktan kısa bir süre sonra, 11 Ağustos 2022’de hayata gözlerini yumdu. O hiçbir sanat eğitimi almamıştı belki ama çizmeye hep tutkuyla bağlı oldu. Bildiği en iyi şey kalemmin kâğıtta bıraktığı izi takip etmektir. Bu yüzden kendini ifade etmek için çizdi, çizdi, çizdi... Çizgileri kesikliydi belki, hiçbir zaman altın oranla resim çizmeyi denemedi ama doğallıkla çizdiğinin duygusunu okuruna vermeyi bildi. Onu büyük bir çizer yapan belki de bu gücüydü.

Fankri'nin Günleri

BÜLENT ÜNLÜ

Kadıköy'de alelade bir gün daha bitmek üzereydi. Kafeler işten çıkıp buluşmuş sevgililer ve arkadaş gruplarıyla dolmaya başlamıştı. Fankri, her şeyi çözme telaşı içerisinde kendini, öğle güneşiyle aydınlanmış bir odada yanarak biten muma benzetti: “Öylece tükeniyorum Jenkins” dedi. “Şu yoldaki kaldırım taşı kadar dahi işe yaramadan.” Göz göze geldiler sessizce, Jenkins arkadaşının ara sıra nükseden bomboş bakışlarına aşına olduğundan endişe etmedi. Masaya dayalı bastonunu dikkatlice aldı, her zamanki vakur tavrıyla “O zaman yapılacak şey basit. Senden kalanların işe yarayacağı bir yer bul” dedi. Fankri'nin anlamsız bakan gözleri parladı. Etkilendiği bir fikir duyduğunda hep böyle gözleri parlar sonra eyleme geçmenin zorluklarını fark edip ya baştan vazgeçer ya da üzerine bolca düşünür yine vazgeçerdi.

Jenkins bir eliyle bastonuna diğeriyle masaya dayanarak ayağa kalktı. “Hadi kalkalım artık” dedi mırıldanır gibi. Fankri hâlâ dalgındı. Gaza basıldıkça patinaj yapan lastik gibi düşündükçe hareketsiz kalıyordu. Dünyada mazeret bulup hiç hareket etmeme yarışması yapsalar Fankri kesin jüri başkanı olurdu. Jenkins, kolundan tutup sarstı arkadaşını “Hadi uyuşuk” dedi bıkkınlıkla “gidelim akşam olacak.” Denize nazır kafeden çıkıp ana caddeye yürümeye başladılar.

“Biliyor musun geçen gün şahane bir hikâyeye denk geldim. İdam mahkumlarına infazdan bir gün önce izin veriliyor. Hayattaki son günlerinde özgürler. İlginç bir şekilde büyük kısmı ailelerine haber dahi vermiyor, hapis-hanede kalmaya devam ediyorlar, bir tanesi üç tane filiz dikeyiyor yakınlardaki bir parka, neden üç tane bir tek o biliyor. İnsanın öleceği günü bilmesi nasıldır tahmin edemiyorum. Yazarının gözünden bakınca fantastik sayılabilecek iyimserlikte bir fikre sahip oluyorsun ama biraz empati kurunca yüreğin sıkışıyor. Hâlbuki her gün son günümüz olabilir. Sen ne yapardın Jenkins?”

“Denize karşı çay içer, vedalaşmak istediklerimi arar, Bukowski'nin dediği gibi sövmek istediklerimi arayıp ağız dolusu söverdim. Ben öldüm daha önce alışığım, bu ikinci hayatım biraz eksik ama yepyeni” dedi bastonuyla ayağını göstererek. “O zaman bana bir

gün vermemişlerdi. Ama şimdi her günüm son günüm gibi, yine de burada seninle takılıyorum” Jenkins derin bir nefes alıp devam etti.

“Her ölümden dönen sanılanın aksine hayatı ciddiye almadan haz peşinde akıl almaz işler yapmak istemiyor demek ki. Ben yeni hayatımı da eskisi gibi seviyorum ama onu da önceki gibi yaşamayı tercih ediyorum. Everest'e çıkmak, balinalarla yüzmek, Machu Picchu'ya gitmek yerine buradayım işte. Herkes cennetini kendi yaratır cehennemini de. Ben kendi cennetimde hâlimden memnunum. Belli ki mahkumlar da öyleymiş.”

Konuşa konuşa ana caddeden çıkıp mahallenin ara sokaklarında yürürken Fankri dalgın ve karamsardı. Biraz ölerinde yaşlı bir adam seyyar tezgahını yaz sıcağında yokuş yukarı itiyordu. Beyaz teni güneşten kıpkırmızı olmuştu. “Bak” dedi Jenkins “bu adam yaz kış bu tezgahla koşturur durur, yazın yazar kışın donar. Hiç fark ettin mi daha önce, şu köşeye gece yarısına doğru kokoreç satan bir karı-koca gelir. Gece vakti boş caddede babalarından kaçır-dıkları arabalarla hız denemesi yapan mahalle piçlerine ya da sarhoşlara al-dırmadan yolun tam kenarında müşteriler beklerler sabaha kadar. Eminim sen onları sadece seyrederek bile yorulur, bezersin.”

Sıra sıra her biri değişik konseptteki kafelerin önünden geçerken Andersen'i gördüler. Küçük bir masada derin düşüncelere dalmıştı. Öyle ki, Jenkins bastonuyla oturduğu masanın ayağına vurduğunda da onları fark etmedi. Bu kez Jenkins bastonunun som gümüşten kurt başlı topuzunu Andersen'in kafasına indirdi. Andersen birden ayağa fırladı ama dostlarını görünce rahatladı. “Kafamı yarsaydın bari barbar” dedi yarı şaka yarı ciddi. Jenkins arsız bir gülümsemeyle “Belki yararsam daldığın düşünceler uçar da rahatlarsın” dedi. Andersen eliyle boş sandalyeleri işaret etti, oturdular.

“Ne oldu?” diye sordu Fankri. “Fahriye dedi çok hasta.”

“Haydaa turp gibiydi” dedi Jenkins.

“Değil değil... Herkes her şeyi yapıyor bir ben hariç” hastalığına yakalandı. Sosyal medyadan bulaşıyormuş. “Haa” dedi Jenkins uzatarak. “Fankri teşhisi koyduk sana da. Geçmiş olsun.” Umursamazca güldü Fankri:

“Hadi be oradan git başkasıyla kafa bul.”

Jenkins, Fankri'ye bakmadan Andersen'e döndü.

“Eee sevgili Genç Andersen sen ne düşünüyorsun burada?”

Andersen boş boş kaldırım taşlarına bakarak kısık bir sesle “Ne düşüneyim herkesin yaptığı her şeyi yapmak için bütçe çıkardım banka mı soysam? Parfüm mü satsam bilemedim.”

“Aman be” dedi Jenkins, “Fahriye'yi terk et.” Andersen “Yok artık” dese de sesinin tonundaki yapmacıklıktan bu fikri ciddiye aldığı anlaşılıyordu.

Konuyu değiştirip Jenkins'in öğrencilerinden, Andersen'in yeni yazdığı kitaptan ve Fankri'nin endişelerinden konuştular. Fankri'nin izin istemesiyle iki ahbap masadan kalktılar ve yenden sokaklara daldılar.

Sahile yakın evlerine gelince Fankri “Sen git dinlen ben biraz daha yürüyeceğim” dedi. Jenkins ağır adımlarla sokak kapısından girerken Fankri hızlı adımlarla sahile doğru yürüdü.

İçinden “Deniz kıyısı insanı acıktırıyor” dedi, en yakın büfeden bir sosisli alıp bankta yemeye başladı. Etrafına bakarken büfenin sağında yüzü Tuz Gölü'nün son hâli gibi çatlak, yaşlı bir adam gördü. Adam yere serdiği renge ağarmış mavi bir örtünün üzerine çökmüş, her yeri delik spor çantasına dayanmış bir şeyler satıyordu. Yeme işi bitince adamın yanından geçerken çaktırmadan ne sattığına baktı, çeşit çeşit kalemler vardı çantada. Bir kırtasiye hastası olan Jenkins'e hediye almaya karar verdi.

“Merhaba amca” dedi.

“Merhaba” dedi yaşlı adam kırıksıklıktan yüz hatları belirsizleşmişti ama gülümsediği apaçık belliydi. Fankri pek kalemnden anlamazdı ama adamın sattığı kalemler öyle yol kenarında satılan kıytırık mallara benzemiyordu. Rengi bir hayli ağarmış kıyafetlerinden, parçalanmaya yüz tutmuş kaskeinden beklenmeyen kalitedeydi bu kalemler. Metallerdi, ağırlardı, metalik boyayla boyanmışlardı, özellikle akrilik ve metal karışımı olanların göz alıcı tasarımları vardı. Kısa bir muhabbetten sonra bir yerine beş kalem aldı Fankri. Başka kalemleri de göstermek için de ayağa kalkınca yaşlı adamın bir ayağının dizden itibaren olmadığını gördü. Ama yaşlı adam sanki tek değil

ÖYKÜ

de üç ayaklıymış gibi pratik ve hızlıydı.

“Kaç yaşındasın amca?” diye sordu, “82” cevabını alınca çok şaşırdı. Oysa henüz 28 yaşında olan Fankri daha şimdi den yaşlı adamdan daha çok kocamıştı. Kalemli avucunda sımsıkı tutarak evin yolunu tuttu. Neredeyse kalemlerin hepsini kendine saklayacaktı. Önce hepsini Jenkins’e göstermeye karar verdi, içlerinden iki tane seçip alsın diye düşündü. Sonra yaşlı adamın çantasında aynısından bir tane daha olduğuna emin olduğu metalik boyalı kalem seçip arkadaşına hediye etti.

Ertesi gün de tatil olduğu için kahvaltıdan sonra tek başına yürüyüşe çıktı. Ayakları onu kalemci amcanın yanına götürdü. Aynı yerde oturduğunu görünce umutlandı. Görememekten endişe etmesine de şaşırdı, “Merhaba amca, nelerin var bir bakalım” diye gülümseyerek sordu. Yaşlı adam bu kez ona daha hesaplı renk renk fosforlu işaretleme kalemlerini ve değişik tasarımlardaki tükenmez kalemleri gösterdi. Bir saate yakın muhabbet ettiler ama birbirlerine hiç isimlerini, hayatlarını sormadılar. Havadan sudan, hayatın günlük sıkıntılarından, eski günlerden, gelecekte konuşular.

Fankri fırsat buldukça sahile iniyor, yaşlı adamla sohbet edip bol bol kalem alıyordu. Bir gün yaşlı adam Fankri’nin çakı merakı olduğunu öğrenince ona ceketinin iç cebinden çıkardığı çok işlevli çakıyı hediye etti. “Bunu kendime ayırmıştım ama al senin olsun lütfen kabul et” dedi. Hediye geri çevirmenin çok ayıp olduğunu düşünen Fankri teşekkür edip aldı çakıyı ama kullanmaya kıyamadı. Evde bir koca kutu kalem olmuştu. Bir kere şirketteki müdürünün kalemi yazmayınca kalemlerinden birini ona verdi. Klipsinden açılıp kapanan, üstü metal, altı bordo akrilik kalem müdür çok beğenip o kadar içten teşekkür etti ki, Fankri neredeyse kalemi geri isteyecekti.

Bir akşam üzeri Fankri yaşlı adamı yerinde göremedi, çok kötü hissetti, öldüğünü düşündü. Yaşlı adamla muhabbet etmek ona iyi geliyordu. Yeni arkadaşından Jenkins’e dahi bahsetmemişti, onu kendine saklamak istiyor, çocukça bir kıskançlık besliyordu. Jenkins yaşlı adamla tanışsa, adam, onu kendinden daha çok sever diye korkuyordu. Bu tek bacaklı yaşlı adam yarı boyundaki ağzına kadar dolu çantayla kim bilir nereden geliyordu. O yazın serin kışın sıcak odasında çalışırken yaşlı adamdan daha mutsuzdu. Her şeye söyleniyordu.

Aradan aylar geçti. Fankri, Jenkins ile gezerken sahilin diğer tarafında yaşlı adamı gördü, yanında Jenkins’in oldu-

ğunu unutup fırladı. “Amca neredesin sen? Çok merak ettim seni” diye serzenişte bulundu. Sonra duydukları kanını dondurdu: Sokakta onun gibi satış yapanlar “Fazla iş yapıp müşteri kaptı” diye onu kovmuş, gitmek istemeyince dövüp tehdit etmişlerdi. Böyle yaşlı sakat bir adama nasıl vurulurdu. Akı almıyordu, öfkeden kıpkırmızı olmuştu. Durumu öğrenen sokaktaki esnaf yaşlı adamı bulup ona biri bir şey yaparsa karşılarında olduklarını söylemişlerdi.

Fankri adama sımsıkı sarılmak istedi ama sadece elini iki avucunun arasına almakla yetindi. Buluşmanın heyecanıyla çantanın yarısını satın aldı.

Yaşlı adam “Yok satmam evlat, çok oldu” deyince gururunu kırmamak için “Amca şirkette senin kalemlerini çok sevdiğim, işe alıyorum parasını da patron veriyor” dedi. Yaşlı adamın yüzü güldü, cebinden iki kalem çıkardı “Biri senin, biri patronun” dedi. Fankri o zaman anladı ki bu yaşlı adam aslında tam bir kalem âşığıydı. Ona verdiği kalemlerin yaşlı adamın kendisine ayırdıklarından olduğunu anlayınca geri vermek istedi, ancak yaşlı adamın “Beni kırma evlat” ısrarına dayanamayıp aldı.

Fankri tanıdığı günden bu yana yaşlı adamın söylendiğine, şikâyet ettiğine, kendini acındırdığına şahit olmamıştı. Evli mi çocuğu var mı eskiden ne iş yapardı adı ne hiç sormadı, adam da ona sormadı, böyle yıllarca hemen her konuda sohbet ettiler ve günlerden bir gün yaşlı adamı yine yerinde göremedi ama esnafa onu asla sormadı.

Fankri eskisi kadar söylenmiyor, şikâyet etmiyor tam aksine sürekli şükredecek bir şeyler buluyordu. Yaşlı adamdan aldığı kalemlere gözü gibi baktı. Hayatın tek bir doğrusu yoktu ama toplumların döneme bağlı değişen ve herkesi bağladığına dair oldukça ikna edici doğruları vardı. Fankri şimdi çok iyi biliyordu ki herkesin kendi doğrusunun olması esastı, olmazsa başkalarının doğrularını yaşıyan da yaşamasan da eksik kalıyordun.

Bir sonbahar akşamı Jenkins heyecanla geldi: “Biliyor musun galiba ülke dışındaki iş başvurumu kabul edecekler.”

“Nerden çıkarıyorsun?” dedi Fankri bezginlikle. Şimdiden içi burkulmuştu. Jenkins “Dur anlatırım, önce bir kesinleşsin” dedi ve gayri ihtiyari elindeki gazeteyi Fankri’nin önüne attı.

Yalnızca çok heyecanlıyken elinde bir şey tutamazdı. Bir keresinde Kadıköy’de evcil hayvan pazarı varken para biriktirip okyanus balıkları almıştı. Andersen onu görünce arkasından yaklaşmış “Ortak biletimize büyük ikramiye vurdu. Yürü alalı” diye ağzı kulaklarında bağır-

mış. Jenkins şakayı anlayana kadar heyecandan elindeki balıkları şak diye yere atmıştı. Balıklar ölmedi ama Andersen ölüyordu az daha. Jenkins’in heyecanına bakılırsa “Yalnızlığa alışsam iyi olacak” diye iç geçirdi Fankri. Evvelki günden kalan çekirdekler geldi aklına, gazeteyi aldı üzerine koydu çekirdekleri, tam kabukları atacaktı ki bir fotoğraf ve altındaki haber dikkatini çekti:

Yıllar önce iflas edip kayıplara karışan ünlü iş insanı Eflatun Johnson, sefalet içinde yaşadığı evinde emekli gazeteci Hakkı Dürbün tarafından bulunmuştu. Eflatun Johnson, iflas edince alacaklıları dansöz Mualla ile kaçtığını iddia edip hem ona hem de Mualla Hanım’a galiz küfürler etmişlerdi. Zira Mualla Hanım da kayıplardaydı. Ama Eflatun’la değil Hakkı Dürbün’le. O vakitler evli olduğundan durumu sineye çekip sevdiği kadına edilen küfürleri hazmetmeye çalışan genç gazeteci Hakkı, Eflatun Bey’i bulup Mualla’yı temize çıkarmayı takıntı hâline getirmişti. Yakalanmamak için gittikleri uzun menzilli tatillerden birinde Mualla Hanım her şeyi elleriyle kurcalama merakına yenik düşüp bir filin kuyruğunu çekince fil tarafından ezilip vefat etse de Hakkı Bey aramayı sürdürdü. Nihayet bulunan talihsiz iş insanına devlet sahip çıkmış onu bir yaşlı bakım merkezine yerleştirmişlerdi.

Fankri adamı kalemci amcaya çok benzetti, acaba o aldığı kalemler koleksiyon parçası değerli kalemler miydi? Aklına bir sürü soru geldi. Zira fotoğraftaki pejmürde adamın ayakları görünmüyordu. Eski fotoğraflarında da bacakları tamdı. O mu tam emin olamadı. Sonra hayaller kurdu; zengin biriyle arkadaş olmuştu. Şimdi adamın parası yoktu ama çevresinin ne denli geniş olduğunu tahmin etmek güç değildi. Kalemler çok değerli bir koleksiyonun parçası olabilirlerdi, müdür boşuna kalemi verince sevinçten takla atmamıştı. Gazetede yazan bakım merkezine gidip Eflatun Bey’i bulacak emin olacaktı. Kalemleri de değerini bilen birilerine satacaktı. Muhtemelen elinde bir hazine vardı.

Jenkins ayağı bahane edilerek torpil bulmasına rağmen yurtdışına gidemedi. Fankri ne yaşlı bakım merkezine gitti ne de kalemleri Kapalıçarşı’ya götürdü.

GAMZE BEŞENK

Süvari ve Çiçek

Yemyeşil ormanın sıra sıra dizili ağaçlarının arasından süzülürmüş süvari atıyla. Yapraklar arasından sızıp gelen güneşin hüzmeleri yüzünü aydınlatırmış. Öyle bir sürermiş ki atını rüzgârın önüne geçirirmiş âdetâ.

Bir gün yine göreve giderken birdenbire yağmur bastırmış ormanın içinde. Yavaşlamak zorunda kalmış süvari ve bir mağaraya sığınmış. Çok ıslanmadan çalı çırpı toplayıp ateşi yakmış. Mağaranın içi aydınlanınca kayaların arasındaki henüz açmamış bir çiçeği fark etmiş. Yaklaşıp yanına koklamak istemiş ama o esnada “Kokumu alamazsın!” diye bir ses duymuş. Konuşan çiçekmiş. Durumun şaşkınlığını üzerinden atamadan süvari “Neden peki?” diye sormuş. “Çünkü henüz açmadım, yüzyıllardır açmamış bir hâldeyim” demiş çiçek. “Su lazımsa getirebilirm” demiş süvari yardımcı olmak için.

Devam etmiş çiçek: “Beni göğsüne ekmelisin. Sevginle beslemelisin ki açayım. Yapraklarım parlasın, güneşe her gün gülen yüzümle bakayım ancak öyle açarım. Ben açtıkça kalbindeki dikenler de bir bir yerlerinden kopup düşerler.”

Süvari sevinmiş açmamış çiçeğin verdiği habere. Aslında ilk başta korkmuş. Çünkü dikenleriyle yaşamaya alışkınmış süvari. Onlarla öyle ünsiyet kurmuş ki artık o dikenler uzuvlarından biri gibi olmuş, acısını bile hissetmez olmuş her birinin.

“Müsadenle” demiş henüz açmamış çiçeğe, “Seni kökünle alabilir miyim?”

“Tabi” demiş çiçek, “Ama dediklerimi sakın unutma” demiş, “Sevginle sulamazsan beni, ölürüm yoksa...”

Süvari nazikçe almış çiçeği kökleriyle birlikte göğsüne ekmiş. Yağmur dinince çıkmış mağaradan ve yola koyulmuş.

Günler içinde yudum yudum sevgisini vermiş çiçeğe. Yavaş yavaş taç yapraklar genişlemiş ve patlayıp açılmaya başlamış. Dışarıdan tek renk olarak görünen çiçeğin yapraklarının bir bir açtıkça içinde ne kadar da farklı renkleri barındırdığını görmüş süvari. Çiçek kök saldıkkça yüreğine, yüreğindeki dikenler de bir bir düşmeye başlamış süvarinin. İlk başta hoşuna gitmiş süvarinin de bu durum. Hem dikenlerinden kurtuluyor hem çiçeğin sevgisini yüreğinde gün geçtikçe hissediyormuş. Sonra bir gün korkmaya başlamış süvari. Yaşamaya alışkınmış o dikenleriyle ama kalbindeki bu çiçekle yaşamaya alışkın değilmiş. Çiçek tamamen açtığında onu ömür boyu sevgisiyle nasıl besleyeceğini düşünmeye başlamış. Yorulacağından, bir gün sevgisinin tükeneceğinden ve çiçeği öldürmekten korkmuş.

“Onu” demiş, “Vatanından hiç almamalıydım, koparmamalıydım” diye düşünmüş. Onu layıkıyla besleyecek birilerine vermeliyim. Hem dikenler ne sevgi ister ne de su. Dikenlerim kalsın bana.

Ormanı bitirip patika yolun ortasında bir uçurum kenarında atını durdurmuş süvari. Ormanın içinde başka işlek bir yola rast gelmemiş. Yüreğinden kökleriyle birlikte koparmış çiçeği. Çiçek ağlamaya başlamış, “Beni burada bırakma...” diye yalvarmış süvariye.

“Seni” demiş süvari, “Burada birisi mutlaka görür, ona hikâyeni anlatırsın ve emin ol layık olduğun bir gönülde olacaksın.”

Gözyaşları içinde bırakıp çiçeği, atına atlamış süvari ve uzaklaşmış. Ormanın içine doğru gözden kaybolmuş.

Günden güne çiçeğin taç yaprakları kapanmaya ve başı öne düşmeye başlamış. Yoldan gelip geçenlerden kimse de görmemiş çiçeği. Çünkü çiçeğin, süvariye anlatmadığı bir hikâyesi daha varmış: o *çiçek* sadece ama sadece, tek bir yürekte açarmış.

Künye

Yıl: 2026, Sayı: 2

İmtiyaz Sahibi

Ornis Yayıncılık Tic. Ltd. Şti.

Editör

Mehmet Beydemir

Yayın Kurulu

Mehmet Can Sevinç

Şura Gültaş

Efrose Esra Alptekin

Mehmet Beydemir

Tasarım

Ornis Tasarım Ofisi

İletişim

orniskitap@gmail.com | orniskitap.com

Yayın Türü

Ücretsiz Süreli Yayın, Üç Ayda Bir Yayınlanır

* **Kapak fotoğrafı:** *The Goldfinch*-Carel Fabritius (1654)

*Ornis Dergi'*de yayımlanan tüm eserlerin her türlü hakkı saklıdır. Kaynak gösterilmeden ve eser sahibinin yazılı izni alınmadan, dergide yer alan içerikler kısmen ya da tamamen çoğaltılamaz, dağıtılamaz veya kamuya iletilemez.

*Ornis Dergi'*de yayımlanan yazı, söyleşi ve çizimler için telif ücreti ödenmez. Dergide yayımlanan yazıların tüm sorumluluğu yazarına aittir.

MEHMET BEYDEMİR

Yedikule’de Çiçek

Buraya nasıl geldim bilmiyorum. İçimi ürperten esrara kapıldım belki de. Ayaklarım kendi yönünü buldu, peron beni buldu. Tren geldi, koltuk beni buldu. Kim kimi buldu ben bilmem. Tarihim beni kendine çekiyor.

Adım neden Refet, şanım neden Foto Refi olduğunu bilirim. Adım dedemden yadigar, şanım çocukluğumdan kalma. İstasyon caddesi numara beş. Eskilerin düğün salonu, bugünün davet sarayı. Karın tokluğuna düğün fotoğrafçılığı yapan İsmet amcanın çırağıydım ben. “Ufak tefek, gel buraya Refet derlerdi” önceleri, sonra da Foto Refi. Tekerleme söylemek zor geldi halkımıza. Boyum mu? Pek uzadığı söylenmez. Hâlâ bir elli beş.

Düğün fotoğrafçılığından kaptığım ı ışık bilgisi, Türkçe derslerinden öğrendiğim dil bilgisini yeterli bilip ortadan terk-i diyar eyledim. Eskilerin moda mesleği yerel gazeteciliğe merak saldım. Bana sorarsan en sevdiğim iş sokak fotoğrafı çekmek en sevmediğim iş de olay yeri çekmektir. Çoğu şeyi bize sormadan omzumuzu yük bindirirler.

Ayyaş ve kavgacı olduğum söylenir. Evet beni kan tutar ama kin tutmaz. Sabah dövüştüğümle, akşam demlenenlerdenim.

Bak yine kafası güzel diye dedikodumu edecekler. Evet kafam güzel ama kalbim güpgüzel. Mesela Hakkı abi, mahalle bakkalı. Ondan yemediğim azarla küfür kalmaz ama onunla demlenmeyi pek severim. Kin tutmam Hakkı abiye, yamyamları sevmem ama onu severim. Küfür etse de severim. Aramıza para da girmesin be Hakkı abi!

Dünya dönüp duruyor, ben hep aynı kadını sevip duruyorum iyi mi?

Ah Mahperim, ciğer sızım. Kıvrırcık saçım, kehribar gözlüm. Adı da kendi gibi güzel Mahperim... Yalanı yok bu semtin her sokağını sevmem. Ama Kuyulubakkal no yirmi bir dendi mi içim erir. Ah ulan...

Tren durdu, hayal de durdu iyi mi? Yine bilindik anons, yine bilindik te laş...

“*Lütfen sarı çizgi geçmeyiniz!*”

Sarı çizgiyi geçen biniyor oysa.

İnsanlar niye üstüme yürüyorlar,

ben niye inemiyorum arkadaş? Yine etrafımda dönüyorum, biri niye vagon dan itti beni anlamadım.

İn, çık, köprü altı, köprü üstü...

Altı merdiven çık, beş adım at, altı daha çık.

Ben geldim Hakkı abi, ekmeğin var mı?

Ben geldim Mahperim, çiçeğin neden solgun?

Ben geldim Aryan, rakın var mı?

Demek var!

Ah Aryan, sen de iyi ki varsın! Sesi mi duydun demek, acıma kulak kesildin yine.

Aynı yere mi gidelim? Olur olur elbette, bizim mekâna gidelim.

Bak sağ köşede ben otururum bu sefer, kuleye karşı ben içeceğim.

Kuru cacık mı? Olmaz olur mu? Yanına ciğer de söyleriz.

Ah Aryan, ah... Nece özledim seni. Sevda yangınımı tek bilenim.

Aryan bak biliyorum Mahperi beni sevmiyor ama ne kadar sevmiyor be kuzum!

Söyle hadi!

Şimdi sırası değil, peki Aryan. Sırası gelince söylersin.

Aryan sen niye soldan götürüyorsun Safa’ya, sağdan gitmemiz gerekmiyor mu?

Tamam tamam sana bırakıyorum, sen her şeyin en iyisini bilirsin. Ben senin peşine takılmayı severim Aryan.

Ah bu kara talih benim peşimi bir türlü bırakmıyor. İçime çöreklendi sanki.

Yine kendi kendime söylendim, al dırma bana!

Aryan, Safa’ya merdiven mi eklemişler? Ve bu merdiven neden bu kadar dönemeçli?

Tamam ya, itiraz etmiyorum. Elbet ben gittim gideli bir şeyler değişmiş olmalı. Safa’nın girişi de değişecek tabii.

Safa’ya teras mı yapmışlar be kuzum?

Çenen düştü diyeceksin şimdi, düşer be iki gözüm, hiçbir şey bıraktığım gibi değil!

Oturayım mı?

Tabii oturum bu köşeye, manzara her yer be Aryan! Adalar bile gözüküyor buradan.

Sen benim kararımı bilirsin, kafana göre doldur kadehi canım benim.

Kuru cacıkla ciğerin tadı hiç değişmemiş. Kadeh tokuşturman bile...

Aryan bana senin öldüğünü söylemişlerdi aslanım. Hiç inanmadım, Kumkapı, Zeytinburnu döndüm dolaştım. Sonra mezarını Malatya’ya gönderdiler dediler, hiçbirine inanmadım Aryanım. Neye inanayım ki? Hem karşımda kadeh dokuşturuyorsun.

Şarkımızı mı açalım? Olur açalım iki gözüm.

Unutur muyum hiç?

Al sazını sen sevdiceğim, şen hevesinle...

Mahperim ne güzel söylerdi Aryan bu şarkıyı... Bülbül gibi şakırdı pencereden.

Mahperim buradan mı düştü?

Aryan sen iyice bunadın be kuzum, Safa burası, Yedikule Zindanı’yla alakası yok.

Çiçek aynı çiçek mi?

Hani nerede çiçek? Uzanayım ben de!

Çok aşağıda değil mi ya?

Mahperi de mi burada?

Şaka yapmanın sırası değil Aryan, manzara sana hülyalar gördürüyor.

Seni sürekli azarlıyor muyum? Eksiki gibi itimadım mı yok?

Çok alinganlaşmışsın Aryan, yaşlılık seni çocuklaştırmış.

Sana nasıl inanmayayım kuzum, elbet inanıyorum!

Peşine mi takılayım?

Takılıyorum elbet, nereye çağırdın da gelmedim?

Yükseğe mi çıkalım?

Çıkalım, tıpkı filmlerdeki gibi ellerimizi birleştirelim istersen.

İçim huzurla doluyor Aryan! Elini tutuyorum, çiçeğe uzanacağız.

Uçuyoruz.

Huzurla...

Çiçekle...

EFRUZE ESRA ALPTEKİN

Burası

Ömer ile Süleyman diyar diyar dolaşır, kimi zaman bir derenin kıyısında, kimi zaman bir köy meydanında hikâyelerini anlatırlarmış. Bir gün yine böyle bir meydana gelmişler. Ömer anlatmış; dinleyenler, hikâyenin ipliğini avuçlarında tutar gibi susmuşlar.

Süleyman ile Ömer, her anlatıdan önce içinde o köyün suyunun olduğu birer taşı dinlemeye bırakırlarmış. Bu kez de öyle yapmışlar. Anlatı bitince taslarını almışlar; nefesleri bir damlaya degecekken, üstü başı toz içinde bir adam kendini ayaklarının dibine bırakmış. “Ne olur” demiş, “bana bir şey deyin.” Dizlerinin bağı çözülmüş, nefesi yarım kalmış. Öyle bitkin bir hâli varmış ki adamın, kapandığı yerden kendini doğrultabileceğinden şüphe etmişler.

İkisi de kırmış tek dizini; biri sağ, biri sol. Adamın hizasına inmişler. Birer ellerini adamın sırtına koymuşlar. Süleyman tasını uzatmış. Adam, Ömer’e bakmış. Ömer’in “iç” der gibi eğilen başını görünce suyu içmiş. Boşalan taşı adamın elinden usulca alıp “De hele” demiş Ömer, “sana ne diyelim?” Adam, “Bilmem” demiş. Nefesi kesik kesikmiş; sözünü dura dura getirmiş. “Siz bir şeyler anlatırmışsınız. Dert dinler, dert sökermişsiniz. Diyar diyar koştum, size yetişmeye çalıştım. Bana öyle bir şey deyin ki nefes alayım. Boğulmaktan yorulдум.” Süleyman ile Ömer birbirlerine bakmışlar. Ömer sözü almış: “Seni boğan nedir? Sen hele bir anlat.” “Oyyyy” deyip nefes almış adam. *Anlatmak kolay olsaydı hiç, dinlemek için bu kadar yol gidilir miydi?*

Beklemişler bir vakit. Ömer’in de suyunu içmiş adam; çare etmemiş. Dili çözülememiş. Her anlatmaya yeltendiğinde, kelimenin ucunda nefesi yarım kalmış. Böyle etmişler sabahı, köy meydanında çınarın dibinde. Sabah olunca Ömer, “O hâlde” demiş, “sen de bizimle koyul yola.” Bir at, üç adam düşmüşler yola. Ömer ile Süleyman yol boyunca konuşmuşlar, susmuşlar; bir şeyleri görüp merak edip sormuşlar. Gülmüşler, ağlamışlar. Ama adam... O bir garip âdemmiş. Anca yürüyebilmiş peşlerinden. Hızlı gidemeyen bir yolcuymuş o. Kahkahadan gözyaşına va-

racak aklının yolları kayıpmış.

Bir tepeyi aşmış yolları. Adam orada durmuş. Atın yuları elindeymiş; yahut eli yulara tutunmuş. Adam durunca at da durmuş. Önlerinde görünmez bir şey varmış da ona çarpmış gibi, ikisi birden sarsılmışlar. Adam yine anlatamamış. Ama yol boyu dinleyen, duyan; anlatılmayanı da işitirmiş.

Ömer, “Süleyman” demiş. “Doru at da sizinle gelsin. Yolu bu garip âdem belirlesin. Belli ki bu yol onun zoruna zorluk katacak. Siz durun yanında, gidebildiği yerden gidin.” “Peki nereye?” demiş Süleyman. “Anlatamadığı hikâyeye.” Ömer, Süleyman’ın birkaç kelama daha ihtiyacı olduğunu bilmiş. “Anlatmaktan başka çaresi var gibi miydi” demiş, “ellerimizi tutuşu?” Süleyman duymuş duyacağını. Onun için ayrılmak zor olsa da sarılmış çare çiçeği Ömer’ine. Ömer Süleyman’a sarıldıktan sonra kim bilir kaç diyar boyu yoldaşı olan Doru’ya da sarılmış. Doru’nun kulağına usulca veda sözleri fısıldamış; tepenin ardına doğru yürümüş. Süleyman Doru’ya bakmış; Doru garip âdeme. Adam kendini hafif sola çevirmiş; yol, onları kavramış.

Süleyman ara ara ardına bakmış. Küçüldükçe küçülüyormuş Ömer. Ona ilk kavuşmalarında verdiği kurtulmuş çiçek gibi belirliyormuş yolda. Açıldıkça açılmış araları; tepeler, nehirler girmiş. Yine de ne zaman ardına dönse, ufukta çare çiçeğinin silüetini görüp gülümsemiş. Hayli zaman, nereye ve ne kadar giderse gitsin, kendi hülyasını görmüş Süleyman.

Kim bilir ne zaman sonra, yolun hakikati hülyasından baskın gelmiş. Çatlaklar büyüdüğünde mi, feryatlar yükseldiğinde mi? Yoksa peşine düştükleri garip âdemin, sürünecek kadar bitap düşse bile yoldan geri durmadığını fark ettiklerinde mi?

Nerelerden geçmişler, Süleyman o yolları bir başkasına gösterebilir miymiş? Anlatacak kelimeleri bulabilir miymiş? Öyle kıvrımlardan geçmişler ki Süleyman: “Aklının mı, ızdırabının mı kıvrımları bu kadar dar, bu kadar kayıp, bu kadar karanlık çukurlarla dolu be adam?” demiş ona. Bazen yürüdükleri yollarda su çekilmiş ayak-

larının altından, ırmaklar kurumuş; dağın kayaları parçalanıp parçalanıp önlerine yuvarlanmış. Yara da almışlar elbet bu zorlu yolda, ama bir yere varmak istercesine yürüyen garip âdemin ardını bırakmamışlar. Gören gözleri, duyan kulakları, bata çıka yürüyen ayakları bile bu şahitlikten perişan olmuş.

Bu şahitlikler Süleyman’ı öyle yormuş ki...İlk zamanlar, Ömer’ine varıp gördüklerini anlatma hevesiyle yürürken, sonra anlatabilmeyi unutmuş. Çiçekleri görmeyi de. Çokça çiçek görmüş çünkü; koparılmış, ezilmiş, parçalanmış çiçekler. Ömer’ini düşünemez olmuş. Yolda nice Ömer’ler görmüş; mezarları yok. Mezarı olanlarınsa yüzleri ezilmiş; sevdikleri, suretlerini hatırlamaya çalıştıkça daha da ezilmişler. Süleyman, Ömer’inin yüzünü hatırlayıp da iyi olmaya utanmış. İşte böyle unutmuş çare çiçeğini.

Kim bilir kaç zaman sonra, kendini garip âdemin peşi sıra ittirerek götüren Süleyman, Doru’ya çarpıp durmuş. O vakit önünde, dizlerinin bağı çözülmüş hâlde yere kapandığını görmüş adamın. Ancak durunca duymuş, “Burası.” dediğini. Adam yere dokunuyormuş. Yer, toprak desen toprak değil; enkaz desen enkaz değilmiş. Koca bir boşluk. Sanki önce evi, sonra evden kalanları, sonra da evin üstüne kurulduğu toprağı kazımışlar. Yine de bir garip âdem, yuvasını tanımış. “Burası” diyormuş. Günler, haftalar, belki aylar sonra, gözyaşına karışan ilk kelimeymiş bu. Dedikçe nefesi açılmış; nefesi açıldıkça inlemesi ağlamaya dönmüş. Ağlamış. Süleyman tutmuş onu. Ağlaması ağlamasına karışmış. Doru da çökmüş yere. Gözyaşları yere karışmış; o yerin sert, dümdüz tıraşlanmış yüzünde önce tutunamamış, kayıp gitmiş. Sonra bir damla, bir çatlak bulmuş.

İlk hangisi fark etmiş; derdinden düştüğü kuyudan çıkmaya çalışan garip mi, onun derdine eşlik ederken kendini unutan Süleyman mı, yoksa ikisine de yarenlik eden Doru mu? Tıraşlanmış zeminin üzerinde ufacık bir toprak parçası ona tutunup çıkmış bir çiçek... Ay çiçeği. “Hiçbir şey yokken birdenbire sırtlarında beliren, sırtları-

MASAL

nı sıvazlayan bir ay çiçeği.”

Adam, o çiçeğin yüzünü güneşe dö-nüşünü görene dek ne güneşi görmüş, ne bir avuç toprağı, ne de filizi. Ama şimdi durmuşlar; ikisi birden bak-mışlar. Çiçek, sanki onlara gülümsü-yormuş. Önce garip âdemin yüzü yu-muşamış. Sonra yüz kasları bir hamle daha yapmış; içinden “heh” diye bir ses çıkmış. Doru kişnemiş. Süleyman irkil-miş. İrkilmesine adam bir “ha” daha bırakmış. Bu kez gülmeye benzemiş. Süleyman da katılmış. Sonra Doru. Gülmeye başlamışlar: Süleyman, ga-rip âdem, Doru ve ayçiçeği. Öyle gülü-yorlarmış ki orada, tıraşlanmış zemini öpüyormuş vücutları... *Yeterince ağlar-san, beraber de gülermişsin elbet...* Süley-man, Ömer’den başka kimseyle böyle gülemeyeceğini sanırmış. Ama o anda Ömer’i hatırlamış; çare çiçeğini, daha bir şenlenmiş yüreği. “Bir vakit olsun” demiş, “bunu Ömer’e de anlatırım.”

Artık garip âdemin de bir çiçeği var-mış. Bütün hikâyesinin yıkıldığı bu yerde. Seslerini duyup da yetişemedi-ği, yuvasını kaybettiği yerde.

Adam günlerce yardım aramış. El-leriyle kazmış; beton yerinden oyna-mamış. Yıkılmış bir evin etrafında, eş dost, birkaç yabancı birikmiş. “Bura-dayım” diyen sesleri duymuşlar. Sesler sürdükçe kazmışlar, aramışlar. Sonra sesler kesilmiş. Bu kez sessizliği kazı-mışlar. Nasıl olmuşsa, onları da çıkara-mamışlar. Öyle bir kıyamet kopmuş ki kayıp, kaybın üstüne binmiş. Adamın hikâyesi o günden sonra hep aynı kal-mış: *Buradalar ama yoklar*. Hangi keli-meyle anlatacağını bilememiş. Hangi yolla nefes alacağını da. Şimdi ise bir çiçeğin başındaymışlar. Bir çiçeğin içinde. Yeniden doğmak demeye dili varmıyormuş belki ama durdukları yer burasıymış.

Adam kendini çiçeğe vermiş. Etrafı-nı sarmış, yayılsın diye hayal etmiş. Çi-çek yayılmış. Adam nefes almış. Çiçek çoğaldıkça Süleyman da Ömer’i daha çok hatırlamış. “Ben yoluma gitsem” demiş içinden, “Ömer’i bulsam ya da Ömer beni bulsa.” Lakin bu hikâyede kuyular bitmezmiş. Başkalarını kör kuyulara atanlar durmazmış. Zamanla gelen gidenler olmaya başlamış oraya. “Ne güzel boşluk” demişler. Boşlukta yapılacak şeyleri saymışlar. Adamın içi kabarmış. “Boş değil” demiş. “Bu-rada” demiş, sesi yarıda kalmış. Yeri göstermiş eliyle. “Burada bir şey var.”

Sesinin, soluğunun, çiçeğinin olduğu yermiş orası.

Duymuşlar mı adamı, adam duyur-mak için her gün başka bir ses, başka bir kelime bulmaya başlamış, Süley-man ve Doru da ona şahit, ona yol-daşmış. Anlamışlar ki o çiçeği de koru-mak gerekirmiş şimdi. Adam bir garip âdeme dönmeden anlamış anlatacağı hikâyeyi, sevdiklerini etraflarını saran yuvadan koruyamamıştı. Şimdi çiçeği etrafındaki açıklıktan koruması gere-kiyordu.

Peki, ne zamana kadar? Âdemin mü-cadelesi ne zamana kadar sürer? Belli ki yolun sonu yokmuş. Ama bir çiçeğin gölgesinde yeniden soluk alabilecek kadar dayanmış ya insan, işte o vakit etrafını da görürmüş. Süleyman’ı da görmüş, Doru’yu da. “Süleyman” de-miş. Ömer’in Süleyman’ı. Çiçeklerin, yolların Süleyman’ı. “Sen düş yola” demiş. “Kavuş çare çiçeğine. Benim çiçeğim burada. Seninki yolda. Benim hikâyemi de anlat. Çiçeğimi de. Yol boyu anlat. Kimi görürsen...”

Süleyman’ın bir yanı, ömrünü ona ve çiçeğine verip yanı başında durmak istermiş. Bir yanıysa kendi çiçeğine kavuşmak; gördüklerini başkalarına anlatmak. Adam “Git” demese, kal-kıp gidemezmiş. Boğazına bir şeyler düğümlenmiş. O sırada Ömer’in yüzü gelmiş aklına; sesi, bir çiçeğe dokunur gibi. “Senin hikâyen ağır” demiş Süley-man. Adam bakmış ona. “Ağır” demiş, “ama tek başına taşımadığım bir ağır-lık.” Süleyman’ı iki omzundan kav-ramış; sıkıca sarılmış. Sonra Doru’ya. Sonra da yayılmış ayçiçeklerine.

Adam, Süleyman’ın avucuna bir kese bırakmış. “Bunun içinde benim altınlarım var” demiş. “Hazinem.” “Al. Git. Gittiğin yerlere ek. Her toprakta çı-kar mı? Bilmem. Her toprakta tutar mı? Her toprağa umut olur mu, her yerde seni dinleyen bulunur mu? Bilmem.” Bir an susmuş. “Ama bu çiçeğin tuta-cağı topraklar var” demiş. “Bu hikâye-nin dinleyen yürekleri de olacak.” Ke-senin içinde, adamın hazinesi varmış: bir avuç çekirdek.

Ve böylece yollar ayrılmış. Biri ay-çiçeğini korumak için yerinde kalmış; öteki, acının kavurduğu bu diyardan bir avuç hazine almış yanına. O hazine, gülümsemeyi unutmamış bir toprağın payıymış.

Süleyman, adamın hikâyesini de yükünü de omzuna alıp düşmüş yolla-

ra. Vakit geçmiş. Bir gün ufukta, kendi çare çiçeği Ömer’inin silüetini görür gibi olmuş. O ufuk, yolunu belirlemiş. Yol boyunca anlatmış, ekmiş. Vardığı her yere: “Burası” demiş.

Sevengül Sönmez ile Yapay Zekâ ve Editörlük Üzerine

SÖYLEŞİ: MEHMET BEYDEMİR

“Yapay zekâ öğrendiği komutlar yardımıyla en iyi metni oluşturur, ama bence bu metinler çok geveze. Durmayan, susmayan, sürekli konuşan / anlatan metinler. İyi bir edebi metin susmayı bilen, gerektiğinde kararsızlık içeren ve eksikliği göze alan metindir.”

Fotoğraf: Kadir İnsesü

Yeni bir çağın eşiğinde, yazı ve yayıncılık alanında yerleşik roller de yeniden konumlanıyor. Metni hem üreten hem de denetleyen bir meslek olarak editörlük, yapay zekânın hızla genişleyen imkânları karşısında nerede duracağını sorgulamak zorunda kalıyor. Meseleyi tümünden reddetmek ya da teslim olmak gibi basit bir ikilemden öte, bu yeni üretim biçimiyle hangi sınırlar içinde ilişki kurulabileceği sorusu önümüzde duruyor.

Yayıncılık ve editörlük denince akla gelen isimlerden Sevengül Sönmez ile bu soruların izini sürmeye çalıştık. Editörlüğün sezgi, sorumluluk ve karar alanı olarak geleceğini tartışmaya açtık. Kesin yanıtlar üretmek için henüz erken, bunun farkındayız. Birlikte düşünmeye devam edeceğiz.

Yapay zekâ metinlerinin en büyük handikapı nerede ortaya çıkıyor: metnin ritminde mi, anlam örgüsünde mi, sezgide mi?

Bence üçünde birden ama ağırlık merkezini arıyorsak asıl kırılma sezgide ortaya çıkar, ritim ve anlam örgüsü bu eksikliğin izlerini taşıyor.

Yapay zekâ ritmi çok kolay taklit edebiliyor, bu taklit ilk bakışta “akıcı” da görünebiliyor. Ama bu akış çoğu zaman düzenlenmiş, eşitlenmiş, pürüzleri törpülenmiş bir akış. Yapay zekâ ritmi genellikle olması gerektiği kadar kuruyor; bu yüzden metin, bir süre sonra “düzgün” kalıyor, öngörülemez bir sapma üretmekte zorlanıyor. İnsan yazısındaki ritim, yalnızca cümle uzunluğunda, noktalama tercihlerinde ya da eşit ve pürüzsüz cümlelerle kurulmuyor. Uzunlu kısalı cümlelere, seslere, tekrarlara kimi zaman da iste-

yerek bırakılmış fazlalıklara dayalı bir ritimden bahsediyoruz. Ve en önemlisi ritim yavaşlamaya, durmaya, kimi zaman kekeleye de yer açar.

Anlam örgüsüne gelince buradaki sorun kopukluk ya da eksiklik değil, tam tersine fazla iyi bağlanmışlık ve aşırı tutarlılık. Yapay zekâ çoğunlukla kusursuz diyebileceğimiz bir anlam örgüsü kuruyor ama bu metinlerde edebi lezzet bulunmuyor.

İnsan yazısında anlam bazen bilerek eksik bırakılır; boşluk, okurun zihninde tamamlanmak için oradadır. Yapay zekâ ise boşluğu sevmez; anlamı kapatır, düğümü çözer, ihtimali azaltır. Bu yüzden metin “tamamlanmış” hissi verir ama yaşanmış hissi vermez.

Sezgi bence asıl handikap, dolayısıyla da ana sorun. Sezgi, yalnızca neyin söyleneceğini değil, neyin söylenmemesi gerektiğini bilmektir. Bu bilgi yaşamsal ve edebi deneyimden beslenir. Yapay zekânın ürettiği metinlerde okura bırakılmış, okur tarafından çözülmesi gereken gri alan yoktur. Bu metinlerde tereddüde de yer yoktur. Oysa edebi metnin içinde, çoğu zaman hafif bir tereddüt, bir çekilme, bir risk vardır ve olmalıdır da.

Böylesi bir gri alanın olmayışı, kusursuz metinden söz etmek anlamına gelir ama edebi olan kusursuz mudur? Ya da kusursuz metinler edebi olarak ne ölçüde yetkindir.

Yapay zekâ öğrendiği komutlar yardımıyla en iyi metni oluşturur, ama bence bu metinler çok geveze. Durmayan, susmayan, sürekli konuşan / anlatan metinler. İyi bir edebi metin susmayı bilen, gerektiğinde kararsızlık içeren ve eksikliği göze alan metindir.

Bir editörün metne yaklaşırken duyduğu şüphe ile yapay zekânın olasılığa dayalı üretimi arasında kapanması güç bir mesafe var mı? Bu farkı bir editör nasıl okumalı?

Editörün metne yaklaşırken duyduğu şüphe, bir eksikliği yakalamak için değil, fazlalığı ayıklamak içindir. Yapay zekânın olasılığa dayalı üretimi ise eksik kalmamak üzere çalışır; her boşluğu doldurur, her ihtimali düşünür. Bu yüzden aralarındaki fark niceliksel değil, epistemolojiktir: biri *bilmediğini* bilerek ilerler, diğeri *bilmediğini* bilmez.

Peki bu farkı bir editör nasıl okumalı?

Birincisi, akışın rahatlığına karşı dikkatli davranarak: Yapay zekâ metni çoğu zaman zahmetsiz okunur; ama editör şunu sormalıdır: Bu rahatlık yazarın üslubundan mı geliyor yoksa makineden mi?

İkincisi, anlamın kapanma hızına bakarak: İnsan elinden (zihninden) çıkan özellikle de iyi bir metin anlamı aceleyle kapatmaz, okura zaman tanır. Yapay zekâ metni ise anlamı hızlıca mühürler. Editör için bu, bir alarmdir.

Üçüncüsü, sözcük ekonomisini değil, cesaretini tartarak: Yapay zekâ doğru sözcüğü seçer ve seçimi çoğunlukla sözlük açısından en doğru olanıdır. Oysa edebi metin, bazen yanlış olma riskini göze alarak yeni sözcükler üreten, türeten, söz ve anlam sanatları yapan metindir.

Bana kalırsa bu mesafe kapanmaz ama iyi bir editör için sorun da burada başlar. Çünkü editör, metnin nereden geldiğini değil, nereye direnç gösterdiğini okumakla ilgilenir.

SÖYLEŞİ

Editörlüğün geleceğinde hangi temel beceriler vazgeçilmez kalacak, hangileri hızla anlam kaybedecek?

Editörlüğün geleceğinde asıl kırılma, becerilerin yok olmasıyla değil hiyerarşilerinin tersine dönmesiyle yaşanacak. Uzun süre “çekirdek” sayılan bazı yetkinlikler hızla geri plana düşerken bugüne kadar sezgisel, kişisel ya da ikincil görülenler belirleyici hale gelecek.

Vazgeçilmez kalacak beceriler:

1. Metinsel sezgi (yerini koruyacak, hatta daha önemli hale gelecek) Metnin *nerede fazla konuştuğunu, nerede erken açıldığını* sezebilme yetisi. Gelecekte editör metni “doğru” kılmak için değil, gereğinden fazla doğru olmaktan kurtarmak için var olacak.

2. Suskunluğu okuma becerisi Editör metindeki boşluğu bir kusur olarak değil, bir imkân olarak okuyabildiği sürece vazgeçilmezdir. Yapay zekâ boşluğu doldurur, editör boşluğun *neden orada durduğunu* sorar. Bu, otomatikleştirilemeyen bir okuma biçimidir.

3. Etik ve bağlamsal muhakeme Bir metnin *yazılabilir* olmasıyla *yayımlanabilir* olması arasındaki fark, gelecekte daha da büyüyecek. Yayımlama kararı pek çok açıdan yapılan değerlendirmeye dayanır. Yapay zekâ bu değerlendirmeyi yapamaz.

4. Metnin direncini ölçme Editör, metnin okura ne verebileceğini bildiği gibi nerede kırılacağını, nerede itiraz doğuracağını sezebilir. Bu bir kalite ölçümü değil bir gerilim okumasıdır.

Hızla anlam kaybedecek beceriler:

1. Yüzeysel dil temizliği

Yazım, noktalama, temel stil birliği artık editörlüğün işleri olmaktan çıkıyor. (Bence zaten bu iş düzeltmenin işiydi)

2. Kalıp anlatı tanıma ve gerekirse ayıklama

Yapay zekâ, kalıpları tespit etme, ayıklama işini editörden daha hızlı ve eksiksiz yerine getiriyor.

Bir yazarın yapay zekâyı bir tür “editör” olarak kullanmasına nasıl bakıyorsunuz? Buna karşılık bir editör, yapay zekâyı hangi sınırlar içinde kullanmalı?

İki kullanım biçimi aynı etik zeminde durmuyor. Yazar için yapay zekâ

“editör” olabilir; editör için yapay zekâ editör olamaz. Aradaki fark, yetkiyle ilgili.

Bir yazarın yapay zekâyı “editör” gibi kullanması başlı başına sorunlu değil, hatta belirli koşullarda verimli bana kalırsa. Çünkü yazarın metniyle kurduğu ilişki zaten öznel, kapalı ve geri dönüşlüdür. Yapay zekâ burada bir ayna işlevi görebilir.

Ama yazarın şunu unutmaması gerekir: yapay zekâ metnin yönünü belirleyemez. Sadece mevcut olan üzerinden önerilerde bulunur ve çoğunlukla metni keskinleştirmek yerine törpüler, yazarın risk alma kapasitesini düşürür. Yazar yapay zekâyı editör gibi kullandığında metnin olasılıklarını düşürür. Bu bir seçimdir ve yazar bunu kabul ederse bedelini de öder.

Editör için durum farklıdır; çünkü editör yalnızca metinle değil yazarla, okurla ve yayın etiğiyle de ilişki içindedir. Bu yüzden editör yapay zekâyı hiçbir koşulda “editör” gibi kullanamaz ancak araç olarak kullanabilir.

Editörün yapay zekâyı kullanabileceği meşru alanlar şunlardır:

* Teknik tarama: tutarlılık, tekrar, yüzeysel aksaklıklar

* Alternatif okuma simülasyonu: “Bu metin dışarıdan nasıl algılanabilir?” sorusu için

* Bağlam kontrolü: tarihsel, kavramsal, terminolojik hataları yakalamak için

Ama editör yapay zekâya şunu devredemez:

* Metnin tonuna karar verme

* Metnin susması gereken yeri belirleme

* Yazarın riskini azaltma ya da artırma yönünde müdahale

* “Bu metin yayımlanmalı mı?” kararı

Çünkü bu kararlar olasılıkla değil, sorumlulukla ilgilidir.

Dolayısıyla;

Editör yapay zekâyı editör gibi kullandığında ise sorumluluğu devreder. Ve bu son derece yanlış bir çalışma yöntemi olur. Çünkü editörlüğü editörlük yapan şey kararların arkasında hesap verilebilir bir özne olmasıdır.

Yayıncılığın giderek dijitalleşmesi yayıncıların karar alma mekanizmalarını nasıl etkileyecek? Yapay zekânın bu süreçteki konumunu nasıl görüyorsunuz?

Dünyada daha fazla veri toplanıyor

ve bu veriler karar aşamasında dikkatle inceleniyor, ama Türkiye’de maalesef okurun satın alma ve okuma davranışını ölçen çok az anket yapılıyor. Bu nedenle de biz kararlarımızı editoryal sezgiyle veriyoruz. Ama bu noktada da yapay zekâdan bizim için bir şeyler yapmasını isteyebiliriz: Ön okuma ya da ön karar dediğimiz, ilk değerlendirmede yardımcı olabilir. Okuma oranlarına dair verileri sayesinde neyin ilgi gördüğünü ve okunduğunu da bir veri olarak bizimle paylaşabilir. Ama editoryal yargı içeren asıl kararda, yani “yayımlanmalı?” sorusuna verilecek bir yanıtı yoktur. Yani karar alamaz ama şunları yapabilir: Önerir, gerekçelendirir ve metnin nasıl alımlanacağına dair bir senaryo oluşturabilir. Bunu yaparken benzer okuma örüntülerine bakarak “şu metinler ilgi görebilir” der. Bir metnin neden “makul” görüldüğünü açıklar ve farklı okur profillerinin metni nasıl algılayabileceğine dair senaryolar üretebilir.

Ama bu veriler, ancak okuma kültürünü tanıyan, metinlerin tarihsel ve estetik olarak nereye konumlanacağını bilen bir editöre yardım eder. Aksi halde editoryal itirazı, sezgisel tereddüdü, uzun vadeli bakışı devre dışı bırakır, -ki bu uzun vadede benzer metinlerin (hatta tektip metinlerin) dolaşıma girmesine yol açacak bir zemin hazırlar.

Dijitalleşme arttıkça yayıncının vazgeçilmez rolü, yayınevinin bütünlüklü sesinin kurulmasında ve korunmasında yoğunlaşacak. Bu da elbette neyin yayımlanacağına, geçmişten getirilen hafızanın ve beğenin sonucunu olarak karar veren nitelikli editör ve lektörlerin varlığıyla mümkün olabilir.

OTOPSİYOGRAFİ

bir yazarın gerçeklerle örülü kurmaca hayatı

3.Hayat, Tohum, Hayat

Babası, Aspeldo’ya kızıyor. Hâlbuki annesinin kızması gerekirdi ama... *Annemi tohum diye ektiler.*

Romantik bir cümle. *Bunun altını çiz.* Bunu tivit atın. *Bunu kanayan gül fotoğraflarıyla anneler gününde post yap-pıp paylaşın instagramda.*

Hiçbiri kalmayacak. Yok olacak fotoğ-raflar ve bir kâğıda basılmaya layık ol-mayan cümleleriniz parmak uçlarında eriyecek: Annemi tohum diye ekt... Du-run, fotoğrafını daha rahat çekmeniz için size yardımcı olayım:

ANNEMİ TOHUM DİYE EKTİLER.

Babası, Aspeldo’ya kızıyor. O kadar yazar adamsın, sen asıl benim hayatı-mın hikâyesini yazsana, diyor. Çok çok ünlü bir yazar da aynı şeyi söylemişti bir gün Aspeldo’ya. Babasının hikâye-lerini anlatmıştı ona. Babanın hikâye-lerini yazsana, demişti. Yoksulları yaz. Yoksullar kitap okuyor. Eskiden tersiy-di. Zenginler kitap okumuyor. Zengin-ler solcu da olmuyor. Solcular da kitap okumuyor. Solcular zengin oluyor. De-mişti. *Teşekkürler sana beşincilenin.*

Yazarlar, diyor Çehov, asıl hikâye-ye girmeden önce boş boş konuşurlar. İşte o boş konuşmaları, diyor Çehov, silip atmak gerek. *Çehov, boş konuşma.*

Aslında haklıydı babası. Herkes der elbette, hayatımı yazsam roman olur, diye. Burada olay şu: Hayatın beş para etmez olması önemli değil, yazabiliyor musun o mühim. Hayatımı YAZABİL-SEM roman olur, daha doğru bir cüm-ledir. Bunun farkına varanlar, mesela Aspeldo’nun babası, bir profesyonel-den yardım almak gibi bir olgunluk gösterip de oğlundan istiyordu bunu. *Ben profesyonel bir yazarım, babam da profesyonel hikâye yaşayıcısı.*

Yıl, belki de 1978. Babası otuz ya-şında. Delikanlı. Ona sorsanız, kahpe gençlik, der. Sanki profesyonel olma yolunda bir senaristin klişelerden ka-çamayıışı gibi bir kader, HAYAT OTE-Lİ’nde resepsiyonist. İleride daha bü-yüyecek bir büyük şehrin en lüks, o zamanın deyimiyle “birinci sınıf” bir oteli burası. Hem ekmek teknesi hem yuvası. Çatı katında odası.

Babası taşradan. Şanlı. Kılıcı olsa kılıcı da kanlı olurdu. Favorileri kulak

memesinin hizasından da aşağı, bıyık-lar kaytan, gömleğinin ilk dört düğme-si açık, İspanyol paça pantolon... Başka bir dilde düşünüp başka bir dilde gü-lerek yaşıyor hayatını. *Herkes bu hayat-ta birinci sınıf vatandaşı. Aynı zamanda ikinci, üçüncü ve dördüncü.*

Hayat Otel’i’nin bir müşterisi, o ak-şam fazla içmiştir. Saat gece yarısına gelmektedir. Sarhoş müşteri, belki de elinde bir bardak viski, resepsiyon-da takılmaktadır. Otelin çalışanlarına arada laf atmakta, belki belden aşağı ve gereksiz şakalar da yapmaktadır. Müş-teri velinimettir, nasılsa biraz daha durur, zıkkımlanır, odasına geçer, diye herkes bu sarhoşu alttan almaktadır. Ama, ama, ama: Sarhoşun mektubu okunmaz, derler. *Sarhoş da okuma yaz-ma öğrensin.*

Otel çalışanı kızlara ayıp laflar edi-yor sarhoş adam. Sarkıntılık ediyor. Belki de ufak ufak, taciz ediyor. Yok yok, bayağı makas alıyor kızlardan. Saçlarını okşuyor. Memelerin ne gü-zelmiş kız, diye köpekleşip bir de kah-kaha atıyor.

Babam, olmayan kılıcını çekiyor işte o zaman. Uyarıyor müşteriyi. Sarhoş müşterinin umurunda değil ama. De-vam ediyor...

Bu delikanlı, yakışıklı da ha, yiğit, aynı zamanda da kibar. Otel velveleye vermeden, tutuyor kolundan sarhoşu, gelin benimle beyefendi, diye çekiyor kenara, gelin buyurun...

Asansöre biniyorlar. İstikamet çatı katı. *Babamın odası.* Babası, adamı odasına götürüp, bir güzel dövüyor. Yumruksa yumruk, tekmeyle tekme, *cibilliyetini sikip atıyor.* Sarhoşun ağ-zından kan damlıyor. Burnunda kan damlıyor. Şaşkın da it, her şey çok hızlı gelişti. Sarhoşluğunun üzerine bu da-yak cila oldu hem uykusu da geldi... Babası, adamı yatağına (kendi yata-ğına yani) yatırıyor. Üzerini örtüyor. Adamın üzerine kilitleyip odasını, me-saisine geri dönüyor.

Hiçbir şey olmamış gibi devam edi-yor hayatına. Hayat Otel burası. Ha-yat, yazıdan ilginç gerçekten 1978 yı-lında.

Tabii hikâye burada bitmiyor. Me-sai bitiyor. *Babam, yorulmuş.* Çalışkan

adam. Yakışıklı da ha. Ela gözlü. Bela. Gülünce ama ona âşık olmayan kadın yok. Bela. Odasına çıkıyor artık. Yata-ğında ağzı burnu kırılmış yatan sar-hoşu uyandırıyor. Alkolün etkisinden çıkmış adam ama dayağın etkisinden çıkamamış belli ki. Baygın gözlerle ba-kıyor, neredeyim ben, dermiş gibi de bir hâli var. Belki de yediği dayaktan, yediği dayağın nedeninden de haberi yok, hatırlamıyor.

Ah... Yazık, boşa mı gitti bunca da-yak? O zaman. O zaman suçunun ne olduğunu bilmeli. *Babam söylüyor:* Bir daha el alemin kızına, karısına, bacı-sına, avradına... Vuruyor da vuruyor. Taze kan, adamın suratında pıhtılaşp kalmış kara lekelerin arasından nazlı nazlı akıyor.

Baba, bunları yazarsam ama...

Babası, Aspeldo’ya kızıyor. Haksızlı-ğa karşı yumruk atmadığı için kızıyor. Yumruğunu, acılara karşı dayanabil-mek için sinirden sıkıp da ısırıldığı için kızıyor. Ne ettiyse kendine etti Aspel-do, kendi yumruklarını hep kendine atıyor diye kızıyor. Kendisine atılan yumrukları, incecik dudaklarıyla öpüp de o yumruklara âşık olduğu için kızı-yor.

Annemi tohum diye ektiler.

4.Vız, Yaz, Vız

Mektupla edebiyat dergilerine öy-külerini, şiirlerini gönderirdi Aspeldo. *Yaşlanmışım. Teknoloji insanı artık yaş-landtırmıyor ama çok hızlı.* Her gün yeni-den yaratılıyor dünya. *Ben bir portakal ağacıyım.*

Bazı yazarlar, en ucuz yollu sanatsal üretimin yazmak olduğunu söyler. Ka-lem, kâğıt. Her yerde bulunur. Ressam olmak, heykeltıraş olmak, yönetmen olmak isteyip de paraları olmayan sa-natçı ruhlu çocuklar, gençler, yazar olurlar. Yazmak bedava. *Kelimeler her yerde.* Al birini, vur ötekine, sonuna bir nokta koy, ünlem koy, soru işareti...

En önce de kendin anlamadıysan yazdıklarını, şair olursun. Biraz ge-vezeysen öykücü. Roman yazabilmek içinse para gerekli. Zaman satın ala-caksın.

Bitmez: Yazmak, yazmakla bitmez. Bir muhatap, bir okur, evet evet, bir ta-necik de olsa okurun yoksa, yazar mı-

yeni kitap

||| ORNİS